

» ritas non est¹. » Et ne quisquam existimet mandata ejus ad solam fidem pertinere: quanquam dicere hoc nullus est ausus, praesertim quia mandata dixit, quæ ne multitudine cogitationem spargerent: « In illis duobus tota » Lex pendet et Prophetæ²: » Licet recte dici possit, ad solam fidem pertinere Dei mandata, si non mortua, sed viva illa intelligatur fides, quæ per dilectionem operatur³: tamen postea Joannes ipse aperuit quid diceret, cum ait: « Hoc est mandatum ejus, ut credamus nomini » filii ejus Jesu Christi, et diligamus invicem⁴. »

XLII. Hoc itaque prodest, in Deum recta fide credere, Deum colere, Deum nosse, ut et bene vivendi ab illo sit nobis auxilium, et si peccaverimus, ab illo indulgentiam mereamur: non in factis quæ odit securi perseverantes, sed ab eis recedentes, eique dicentes: « Ego dixi: Domine, miserere mei, sana animam meam, quoniam peccavi tibi⁵: » quod non habent cui dicant, qui non in eum credunt; et frustra dicunt, qui cum tam longe ab illo sint, a gratia Mediatoris alieni sunt. Hinc illa verba sunt in libro Sapientiæ, quæ nescio quomodo intelligit perniciose securitas: « Et si peccaverimus, tui sumus⁶: » quoniam scilicet bonum et magnum Dominum habemus, qui et velit atque possit poenitentium peccata sanare, non qui minime audeat permanentes in malignitate disperdere. Denique cum dixisset: « Tui sumus; » addidit, « Scientes potentiam tuam: » utique potentiam, cui se subtrahere nequeat aut occultare peccator. Ideoque secutus adjunxit: « Non peccabimus autem, scientes quoniam » tui sumus deputati. » Quis enim digne cogitans habitationem apud Deum, in qua omnes prædestinatione sunt deputati, qui secundum propositum vocati sunt, non

¹ 1 Joan. 11, 3, 4. — ² Matth. 22, 40. — ³ Galat. v, 6. — ⁴ 1 Joan. 11, 13. — ⁵ Psal. 51, 5. — ⁶ Sap. xv, 2.

enitatur ita vivere, ut tali habitationi congruat? Quod ergo et Joannes dicit: « Hæc scripsi vobis, ut non peccetis; et si quis peccaverit, advocatum habemus apud » Patrem Jesum Christum justum, et ipse est exoratio pro » peccatis nostris¹: » non id agit, ut cum securitate peccemus; sed ut recedentes a peccato, si quod admissum est, propter illum advocatum, quem non habent infideles, minime de indulgentia desperemus.

XLIII. Nec de his igitur verbis mitior ulla conditio promittenda est, sic in Deum credere volentibus, ut permaneant in perditis moribus: multo minus de illis ubi Apostolus ait: « Qui sine lege peccaverunt, sine lege peccant; qui autem in lege peccaverunt, per legem judicabuntur²: » tanquam hoc loco aliquid distet inter perire et judicari, cum alio verbo hoc idem significatum sit. Solent enim Scripturæ judicium etiam pro æterna damnatione ponere. Sicut in Evangelio Dominus loquitur: « Veniet hora in qua omnes qui sunt in monumentis » audient vocem ejus, et procedent qui bene fecerunt in » resurrectionem vitæ; qui autem male egerunt, in resurrectionem judicii³. » Neque hic dictum est: Hoc qui crediderunt, illud autem qui non crediderunt: « Sed hoc » illi qui bene egerunt, illud qui male egerunt. » Inseparabilis est quippe bona vita a fide, quæ per dilectionem operatur⁴: imo vero ea ipsa est bona vita. Videmus itaque resurrectionem judicii dixisse Dominum pro resurrectione damnationis æternæ. De omnibus quippe resurrecturis, (ubi procul dubio erunt etiam ii qui omnino non credunt, neque enim ipsi non sunt in monumentis,) duas partes fecit, alios in resurrectionem vitæ, alios in resurrectionem judicii resurrecturos esse declarans.

XLIII. Quod si dicunt, non ibi intelligendos etiam

¹ 1 Joan. 11, 1, 2. — ² Rom. 11, 12. — ³ Joan. v, 28, 29. — ⁴ Galat. v, 6.

eos qui omnino non credunt, sed eos qui per ignem salvi erunt, quia crediderunt, etiamsi male vixerunt, ut eorum transitoriam poenam iudicii nomine significatam arbitrentur. Quanquam hoc impudentissime dicatur, cum omnino Dominus omnes resurrecturos, in quibus sine dubio et increduli erunt, in duo diviserit: « Vitam et » iudicium; » ita volens iudicium æternum intelligi, quamvis hoc non addiderit, sicut et vitam. Neque enim ait in resurrectionem vitæ æternæ; cum aliud utique intelligi noluerit. Videant tamen quid reponsuri sunt, ubi ait: « Qui autem non credit, jam iudicatus est. » Nam hic procul dubio, aut iudicium pro poena æterna positum intelligunt, aut per ignem salvos futuros etiam incredulos dicere audebunt: quoniam, « Qui non credit, » inquit, jam iudicatus est, » hoc est, jam iudicio destinatus: et non erit quod pro magno beneficio polliceantur credentibus nequiterque viventibus, quando et ii qui non credunt non erunt perdendi, sed iudicandi. Quod si dicere non audent, non audeant aliquid mitius polliceri eis de quibus dictum est: « Per legem iudicabuntur: » quia constat iudicium etiam pro æterna damnatione solere nominari. Quid, quod invenimus non solum minime mitioris, verumetiam deterioris conditionis esse illos qui scientes peccant? Hi sunt enim maxime qui legem acceperunt. Nam sicut scriptum est: « Ubi lex non est, nec » prævaricatio². » Hinc est et illud: « Concupiscentiam » nesciebam nisi lex diceret: Non concupisces. Occasione » itaque accepta peccatum per mandatum operatum est » in me omnem concupiscentiam³: » et alia multa quæ de hac re idem Apostolus dicit. Ab hoc reatu graviore liberat gratia Spiritus sancti per Jesum Christum Dominum nostrum, quæ diffusa charitate in cordibus nostris

¹ Joan. III, 18. — ² Rom. IV, 15. — ³ Id. VII, 7, 8.

donat iustitiæ delectationem, qua immoderatio concupiscentiæ superetur. Hinc itaque confirmatur non solum nihil mitius, sed gravius aliquid intelligendum, de quibus dictum est: « Qui in lege peccaverunt, per legem » iudicabuntur, » quam de illis qui sine lege peccantes sine lege peribunt: nec pro poena transitoria hoc loco dictum iudicium, sed pro ea qua etiam non credentes iudicabuntur.

XLIV. Nam qui hac utuntur sententia ad promittendam salutem per ignem illis qui etiam credentes pessime vivunt, ut eis dicant: « Qui sine lege peccaverunt, » sine lege peribunt; qui autem in lege peccaverunt, » per legem iudicabuntur¹, » tanquam dictum sit, non peribunt, sed per ignem salvi erunt; nec illud attendere potuerunt, hoc Apostolum de illis qui sine lege et illis qui in lege peccaverunt dixisse, cum de Gentibus et de Judæis ageret; ut non tantum Gentibus, sed utrisque gratiam Christi, qua liberentur, necessariam demonstraret: quod tota ipsa Epistola ad Romanos evidenter ostendit. Jam ergo etiam Judæis in lege peccantibus, de quibus dictum est: « Per legem iudicabuntur, » non eos liberante gratia Christi, promittant, si placet, per ignem salutem; quoniam de his dictum est: « Per legem iudicabuntur. » Quod si non faciunt, ne contra se ipsos veniant, qui eos gravissimo infidelitatis crimine obstrictos esse dicunt: ut quid transferunt ad infideles et fideles in eo quod ad fidem Christi attinet, illud quod dictum est de iis qui sine lege et iis qui in lege peccaverunt; cum de Judæis et de Gentibus ageretur, ut ad Christi gratiam utrique invitarentur? Neque enim dictum est: Qui sine fide peccaverunt, sine fide peribunt; qui autem in fide peccaverunt, per fidem iudicabuntur; sed, « Sine lege, »

¹ Rom. II, 12.

dictum est, et, « In lege ; » ut satis appareret illam causam tangi, quæ inter Gentes et Judæos agebatur, non quæ inter bonos malosque Christianos.

XLV. Quanquam si illo loco legem pro fide accipi volunt, quod nimis importunum et absurdum est, etiam hinc apertissimam possunt legere sententiam apostoli Petri, qui cum loqueretur de iis qui in occasionem carnis acceperant, et in velamentum malitiæ, quod scriptum est : « Nos » ad Novum Testamentum pertinentes, « Non an- » cillæ filios esse, sed liberæ, qua libertate Christus nos » liberavit¹ : » et putaverant hoc esse libere vivere, ut tanquam de tanta redemptione securi, quidquid liberet, licere sibi arbitrarentur, non intuentes quod dictum est : « Vos in libertatem vocati estis, fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis² : » unde et ipse Petrus dicit : « Liberi, non sicut velamentum malitiæ habentes libertatem³ : » ait de illis et in secunda Epistola sua : « Hi sunt fontes sicci, et nebulae a turbine exagitatae, quibus caligo tenebrarum reservata est : superba enim vanitatis loquentes illiciunt in concupiscentiis carnis impudicitiae eos qui paululum effugerunt, in errore conversati, libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis. A quo enim quis devictus est, huic et servus addictus est. Si enim refugientes coinquinationes mundi in agnitionem Domini nostri et conservatoris Jesu Christi, his rursus implexi superantur, facta sunt illis posteriora deteriora prioribus⁴. Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam cognoscentes retrorsum reflecti a tradito sibi sancto mandato. Contigit enim illis res veri Proverbi ; Canis reversus ad suum vomitum⁵ ; et sus lota in volutabris

¹ Galat. iv, 31. — ² Id. v, 13. — ³ 1 Petr. ii, 16. — ⁴ Matth. xii, 45. — ⁵ Prov. xxvi, 11.

» coeni¹. » Quid adhuc promittitur contra istam manifestissimam veritatem conditio melior iis qui cognoverunt viam justitiæ, hoc est, Dominum Christum, et perditæ vivunt, quam si omnino non cognovissent ? cum apertissime dicatur : « Melius erat illis non cognoscere viam » justitiæ, quam cognoscentes retrorsum reflecti a tradito » sibi sancto mandato. »

XLVI. Neque enim illud hoc loco intelligendum est sanctum mandatum, quo præceptum est, ut in Deum credamus : quanquam eo ipso totum continetur, si eam intelligamus fidem credentium, quæ per dilectionem operatur : sed aperte expressit quid diceret sanctum mandatum, id est, quo præceptum est, ut ab hujus mundi coinquinationibus recedentes casta conversatione vivamus. Sic enim ait : « Si enim refugientes coinquinationes » mundi in agnitionem Domini nostri et conservatoris » Jesu Christi, his rursus implexi superantur, facta sunt » illis posteriora deteriora prioribus. » Non ait, refugientes ignorantiam Dei, aut refugientes infidelitatem sæculi, vel tale aliquid : sed, « Coinquinationes mundi, » In quibus est utique omnis immunditia flagitiorum. Nam de his superius loquens, dixit : « Coëpulantes vobiscum, » oculos habentes plenos adulterii et indesinentis peccati². » Ideo etiam fontes siccos eos appellat ; fontes videlicet, quod acceperint agnitionem Domini Christi ; siccos autem, quia non congruenter vivunt. De talibus quippe etiam Judas apostolus loquens : « Ii sunt, inquit, » qui in dilectionibus vestris maculati coëpulantur, sine » timore semetipsos pascentes, nubes sino aqua³ : » et cætera. Quod enim Petrus ait : « Coëpulantes vobiscum, » oculos habentes plenos adulterii : » hoc Judas : « In » dilectionibus vestris maculati coëpulantur. » Mixti sunt

¹ 2 Petr. ii, 17-22. — ² Ibid. 13, 14. — ³ Judæ. 12.

enim bonis in epulis sacramentorum et dilectionibus plebium. Et quod Petrus ait. « Fontes sicci; » hoc Judas: « Nubes sine aqua: » hoc Jacobus: « Fides mortua. »

XLVII. Non itaque promittatur poena ignis transitoria turpiter scelerateque viventibus, quia viam justitiæ cognoverunt, quibus melius erat non cognoscere, sicut veracissima Scriptura testatur: De talibus quippe etiam Dominus ait: « Et erunt novissima illius hominis pejora » quam erant prima¹: » quoniam purgationis suæ habitatorem Spiritum sanctum non recipiens, fecit in se immundum spiritum multipliciorem redire. Nisi forte ideo sunt isti, de quibus agitur, meliores habendi, quia non redierunt ad immunditiam adulteriorum, sed ab ea non recesserunt; nec purgati se rursus inquinaverunt, sed purgari recusaverunt. Neque enim, ut relevata conscientia intrent ad baptismum, dignantur saltem vomere pristinas immunditias, quas canum more iterum sorbeant; sed in lavacri ipsius sanctitate pertinaciter crudo pectore indigestam nequitiam tenere contendunt: nec occultant eam pollicitatione vel ficta, sed impudentia professionis eructant: nec exeuntes de Sodomis more uxoris Loth, in præterita iterum attendunt, sed omnino de Sodomis dedignantur exire²; imo ad Christum cum Sodomis conantur intrare. Paulus apostolus dicit: « Qui prius fui » blasphemus et persecutor et injuriosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate³. » Et istis dicitur: Tunc potius misericordiam consequimini, si scientes male vixeritis in ipsa fide. Nimis longum est, et pene infinitum omnia testimonia Scripturarum velle colligere, quibus apparet non solum non esse mitiorem causam eorum qui scientes, quam qui nescientes vitam nequissimam et iniquissimam ducunt,

¹ Matth. xii, 45, et Luc. xi, 26. — ² Gen. xix, 26. — ³ 1 Tim. i, 13.

verumetiam hoc ipso esse graviorem: proinde ista suffererint.

XLVIII. Caveamus ergo diligenter in adjutorio Domini Dei nostri non facere homines male securos, dicentes eis, quod, si fuerint in Christo baptizati, quomodo libet in ea fide vixerint, eos ad salutem æternam esse venturos: ne sic faciamus Christianos, quomodo Judæi proselytos, quibus Dominus ait: « Væ vobis, Scribæ et » Pharisei, qui circumitis mare et terram, facere unum » proselytum; cum autem feceritis, facitis eum filium » gehennæ duplo quam vos estis¹: » sed potius sanam doctrinam Dei magistri in utroque teneamus; ut sancto baptismo consona sit vita christiana, nec cuiquam homini, si utrumlibet defuerit, vita promittatur æterna. Qui enim dixit: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu » ritu, non intrabit in regnum cœlorum²: » ipse etiam dixit: « Nisi abundaverit justitia vestra super Scribarum » et Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum³. » De illis quippe ait: « Scribæ et Pharisei super cathedram Moysi sedent: quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, nolite; dicunt enim et non faciunt⁴. » Ergo justitia eorum est, dicere et non facere: ac per hoc nostram esse voluit abundantem super illorum, dicere et facere: quæ si non fuerit, non intrabitur in regnum cœlorum. Non quia quisquam ita debet extolli, ut, non dicam apud alios jactare, sed apud se ipsum putare audeat, se in hac vita esse sine peccato: sed nisi essent quædam ita gravia, ut etiam excommunicatione plectenda sint, non diceret Apostolus: « Congregatis vobis et meo spiritu » tradere ejusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus » salvus sit in die Domini Jesu⁵. » Unde etiam dicit:

¹ Matth. xxiii, 15. — ² Joan. iiii, 5. — ³ Matth. v, 20. — ⁴ Id. xxiii, 2, 3. — ⁵ 1 Cor. iii, 4, 5.

« Ne lugeam multos, qui ante peccaverunt, et non egerunt poenitentiam super immunditiam et fornicationem, quam gesserunt¹. » Item nisi essent quaedam non ea humilitate poenitentiae sananda, qualis in Ecclesia datur eis qui proprie poenitentes vocantur, sed quibusdam correptionum medicamentis, non diceret ipse Dominus : « Corripe eum inter te et ipsum solum, et si te audierit, » lucratus es fratrem tuum². » Postremo nisi essent quaedam sine quibus haec vita non agitur, non quotidianam medelam poneret in Oratione quam docuit, ut dicamus : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus » debitoribus nostris³. »

XLIX. Jam satis, quantum arbor, de tota illa opinione quid mihi videretur exposui, ubi tres quaestiones moverunt : unam de permixtione in Ecclesia bonorum et malorum tanquam tritici et zizaniorum : ubi cavendum est, ne ideo putemus esse propositas istas similitudines, vel hanc, vel de immundis in arca animalibus, vel quaecumque alia idem significant, ut dormiat Ecclesiae disciplina, de qua in figura illius mulieris dictum est : « Se » verae sunt conversationes domus ejus⁴ : » sed ut non eo usque progrediatur dementiae potius temeritas, quam severitas diligentiae, ut quasi bonos a malis per nefaria schismata separare praesumat. Neque enim per has similitudines et praenuntiationes consilium desidia datum est bonis, qua negligent quod prohibere debent ; sed patientiae, qua perferant salva doctrina veritatis quod emendare non valent. Nec quia scriptum est introisse ad Noë in arcam etiam immunda animalia⁵, ideo praepositi vetare non debent, si qui immundissimi ad baptismum velint intrare saltantes, quod est certe mitius quam moechan-

¹ 2 Cor. xii, 21. — ² Matth. xviii, 15. — ³ Id. vi, 12 — ⁴ Prov. ii, 18, juxta lxx. — ⁵ Gen. vii, 2.

tes : sed per hanc figuram rei gestae praenuntiatum est immundos in Ecclesia futuros propter tolerantiae rationem, non propter doctrinae corruptionem, vel disciplinae dissolutionem. Non enim quacumque libuit intraverunt immunda animalia arcae compage confracta, sed ea integra per unum atque idem ostium, quod artifex fecerat. Altera quaestio est, in qua eis visum est fidem solam baptizandis esse tradendam, postea vero jam baptizatos docendos esse de moribus. Sed satis demonstratum est, nisi fallor, tunc magis pertinere ad curam speculatoris, cum omnes qui fidelium competunt sacramentum, omnia quae dicuntur intentius et sollicitius audiunt, non tacere de poena, quam male viventibus Dominus comminatur : ne in ipso baptismo rei sint gravissimorum criminum, quo veniunt ut remittatur reatus omnium peccatorum. Tertia quaestio est periculosissima, qua parum considerata, et non secundum divinum eloquium pertractata, tota illa opinio mihi videtur exorta, in qua promittitur scelestissime turpissimeque viventibus, etiamsi eo modo vivere perseverent, et tantummodo credant in Christum, ejusque sacramenta percipiant, eos ad salutem vitamque aeternam esse venturos : contra apertissimam Domini sententiam, qui desideranti vitam aeternam respondit : « Si vis venire ad vitam, serva mandata¹ : » et commemoravit quae mandata, ubi ea scilicet peccata vitantur, quibus nescio quomodo salus aeterna promittitur propter fidem sine operibus mortuam. De his tribus quaestionibus satis, quantum existimo, disputavi : demonstravique sic tolerandos in Ecclesia malos, ut non negligatur ecclesiastica disciplina ; sic catechizandos eos, qui baptismum petunt, ut non solum audiant atque suscipiant quid credere, verumetiam qualiter vivere debeant ; sic

¹ Matth. xix, 17.

94 S. AUGUSTINI EPISCOPI DE FIDE ET OPERIBUS, ETC.
promitti fidelibus vitam æternam, ut non etiam per fidem mortuam, quæ sine operibus salvare non potest, ad eam se quisque pervenire posse arbitretur, sed per illam fidem gratiæ, quæ per dilectionem operatur. Non itaque culpentur dispensatores fideles, non sua negligentia vel pigritia, sed quorundam potius contumacia, qui pecuniam dominicam recusant accipere, et adulterinam suam cogunt servos dominicos erogare, dum nolunt saltem tales esse mali, quales sanctus Cyprianus commemorat¹, sæculo verbis solis et non factis renuntiantes: quando nec verbis renuntiare diaboli operibus volunt, cum se in adulterio permansuros voce apertissima profitentur. Si quid ab eis dici solet, quod forte disputando non attingi tale esse arbitratus sum, cui mea responsio necessaria non fuisset; sive quod ad rem, de qua agitur, non pertineret, sive quod tam leve esset, ut a quolibet redargui facillime posset.

¹ Cyprianus serm. de Lapsis.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

ENCHIRIDION AD LAURENTIUM,

SIVE

DE FIDE, SPE, ET CHARITATE,

LIBER UNUS¹.

I. DICI non potest², dilectissime fili Laurenti, quantum tua eruditione delecter, quamque te cupiam esse sapientem: non ex eorum numero de quibus dicitur: « Ubi sapiens, ubi scriba, ubi conquisitor hujus sæculi: » Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi³? » sed ex eorum de quibus scriptum est: « Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum⁴. » Et quales vult Apostolus fieri, quibus dicit: « Volo autem vos sapientes » quidem esse in bono, simplices autem in malo⁵. » (Sicut autem nemo a se ipso esse potest, ita etiam nemo a se ipso sapiens esse potest, sed ab illo illustrante, de quo scriptum est: « Omnis sapientia a Deo est⁶. ») Hominis

¹ Scriptus anno 421. aut paulo post. Vide *Retract.* lib. II, cap. 63. — ² Vide D. Guillon, tom. XXI, p. 179-183. — ³ 1 Cor. I, 20. — ⁴ Sap. VI, 26. — ⁵ Rom. XVI, 19. — ⁶ Eccli. I, 1.